

ks. Czesław Murawski¹

Duszpasterstwo rodzin diecezji radomskiej – 25 lat działalności

Wstęp

25 marca 1992 r. Ojciec św. Jan Paweł II dokonał podziału administracyjnego diecezji w Polsce². Wówczas z terytorium diecezji sandomierskiej została wyodrębniona Diecezja Radomska. W nowej diecezji trzeba było tworzyć wszystkie urzędy i dokonywać nominacji na poszczególne stanowiska. Należało również ustanowić Wydział Duszpasterstwa Rodzin i powołać pracowników. Jan Paweł II w Adhortacji *Familiaris consortio* przypomniał, że pierwszym duszpasterzem rodzin w diecezji jest biskup³. Biskupa zaś w posłudze rodzinom wspierają kapłani i świeccy⁴.

Biskup radomski Edward Materski stworzył diecezjalne struktury, a pośród nich duszpasterstwo rodzin. 31 lipca 1992 r. powołał Diecezjalnego Duszpasterza Rodzin, a potem kolejno Dekanalnych Duszpasterzy Rodzin. Pierwszym Diecezjalnym Duszpasterzem Rodzin został ks. Jan Adacha. Na przestrzeni 25 lat diecezjalnymi duszpasterzami rodzin byli: ks. Jan Adacha (1992-1996), ks. dr Dariusz Karasek (1996-1999), ks. mgr Artur Lach (1999-2006), ks. dr Sławomir Adamczyk (2006-).

W każdym dekanacie został wyznaczony kapłan mianowany przez księdza biskupa na Dekanalnego Duszpasterza Rodzin. Jego zadaniem było: ujednolicić przygotowanie młodzieży do małżeństwa, ale również

¹ Doktor nauk teologicznych w zakresie teologii pastoralnej, wykładowca w Wyższym Seminarium Duchownym w Sandomierzu oraz w Instytucie Teologicznym im. bł. Wincentego Kadłubka w Sandomierzu. Zainteresowania badawcze: teologia małżeństwa i rodziny, duszpasterstwo rodzin. Adres e-mail: czemurawski@gmail.com

² Jan Paweł II, Bulla *Totus Tuus Poloniae populus*, Rzym 25 marca 1992.

³ „Pierwszą osobą odpowiedzialną za duszpasterstwo rodzin w diecezji jest biskup. Jako ojciec i pasterz winien szczególnie troszczyć się o tę dziedzinę duszpasterstwa, bez wątpienia pierwszoplanową. Musi poświęcić jej swe zainteresowanie, troskę i czas, zapewnić jej ludzi i środki; nade wszystko jednak winien okazywać osobiste poparcie rodzinom i tym wszystkim, którzy w różnych strukturach diecezjalnych pomagają mu w duszpasterstwie rodzin”, Jan Paweł II, Adhortacja apostolska *Familiaris consortio*, 73 (dalej jako: FC).

⁴ Tamże.

poszukiwać nowych form niesienia pomocy rodzinom, zwłaszcza znajdującym się w trudnej sytuacji i przeżywającym kryzysy.

W duszpasterstwo rodzin wpisuje się poradnictwo rodzinne, które jest jego istotnym elementem, czemu dał wyraz Jan Paweł II w Adhortacji *Familiaris consortio* (FC): „Wiele pomóc mogą rodzinom ci specjaliści (lekarze, prawnicy, psychologowie, pracownicy społeczni, doradcy, itp.), którzy czy to indywidualnie, czy w różnych stowarzyszeniach lub akcjach służą poprzez naświetlanie spraw, radę, wskazywanie kierunku, oparcie” (FC 75). Inną grupą świeckich, którzy mogą służyć rodzinie i ją wspierać, są ludzie pracujący w środkach społecznego przekazu, jak i odbiorcy mediów (por. FC 76).

Pracą świeckich w poradnictwie rodzinnym kierowała Diecezjalna Doradczyni Poradnictwa Rodzinnego⁵. Były nimi mgr Zofia Tobjasz (1992-1996) oraz mgr Małgorzata Górka (1996-2018).

1. Formacja intelektualna i duchowa świeckich do pracy w duszpasterstwie rodzin

Wydział Duszpasterstwa Rodzin w nowo utworzonej Diecezji Radomskiej rozpoczął swą pracę od przygotowania młodzieży do życia małżeńskiego i rodzinnego. To było podstawowe zadanie duszpasterstwa rodzin. Główne akcenty tej pracy były położone na przybliżenie, a niekiedy na poznanie nauki Kościoła o małżeństwie, o miłości. Poradnictwo rodzinne natomiast przekazywało zasady odpowiedzialnego rodzicielstwa i etycznej regulacji poczęć. Ponieważ jednak kryzysy w małżeństwach i rodzinach nasilały się, dlatego trzeba było szukać nowych dróg przygotowania do małżeństwa, jak również rozwiązywania konfliktów rodzinnych.

Podstawowym miejscem przygotowania do życia w rodzinie była parafia, dlatego należało zatroszczyć się o stworzenie parafialnych poradni rodzinnych, a to wiązało się z poszerzaniem kadry ludzi świeckich. Już jesienią, pod koniec listopada 1994 r., został otworzony pierwszy Kurs Podstawowy Poradnictwa Rodzinnego. Zwykle taki kurs trwał jeden rok.

⁵ Z czasem tytuł instruktorka diecezjalna zmieniono na: Diecezjalna Doradczyni Poradnictwa Rodzinnego.

23 maja 1995 r. kurs ukończyło 12 osób, które otrzymały misję kanoniczną i można było otworzyć kilka nowych poradni parafialnych w diecezji. Odtąd takie szkolenia odbywały się systematycznie. Dzięki zaangażowaniu księży coraz to nowi katolicy świeccy przygotowywali się do pracy apostołskiej wśród rodzin, a tym samym przybywało i poradni. W roku 1992 w diecezji radomskiej było 75 poradni i 104 doradców życia rodzinnego. Zarówno liczba poradni, jak i doradców systematycznie wzrastała, co ukazuje poniższa tabela.

Rok	Liczba poradni	Liczba doradców
1992	75	104
2002	86	102
2012	99	113
2017	110	109

Po ukończeniu Kursu Podstawowego doradczyń i doradców życia rodzinnego, w celu pogłębienia swoich wiadomości, uczestniczyli w Studium Życia Rodzinnego w Sandomierzu, albo w Lublinie. W roku 1996 Wydział Duszpasterstwa Rodzin w Radomiu uruchomił podobne Studium u siebie. Uczestnicy Studium musieli najpierw ukończyć Kurs Podstawowy, aby poszerzać zakres wiedzy o małżeństwie i rodzinie, tym bardziej, że nauki o człowieku, o jego psychice, biologii rozwijały się. A ponadto pojawiały się coraz to nowe obszary pracy dla doradczyń i doradców życia rodzinnego. Katecheci i wychowawcy młodzieży w szkołach zwracali się do nich, aby prowadzili zajęcia z zakresu wychowania prorodzinnego. Stąd zainteresowanie tymi wykładami było bardzo duże, na co wskazuje liczba 331 absolwentów, którzy ukończyli Studium i otrzymali dyplomy. Nie wszyscy absolwenci podejmowali pracę w poradnictwie. Niektórzy uczestniczyli w zajęciach Studium z myślą o swoim małżeństwie i rodzinie, ewentualnie, aby przekazać zdobytą wiedzę krewnym lub znajomym.

Diecezjalny Duszpasterz Rodzin i Doradczyń Diecezjalnego Poradnictwa Rodzinnego wkrótce stwierdzili, że konieczne jest kolejne posze-

rzanie zakresu wiedzy nauk o rodzinie, co doprowadziło do uruchomienia nowych kierunków pracy poradnictwa rodzinnego.

Radomski Oddział Polskiego Stowarzyszenia Nauczycieli Naturalnego Planowania Rodziny

Doradczynie Diecezjalna mgr Małgorzata Górka w celu doskonalszego przygotowania się do pracy apostołskiej w duszpasterstwie rodzin osiągnęła wszystkie konieczne stopnie edukacji. Najpierw uczestniczyła w Podstawowym Kursie Poradnictwa Rodzinnego w Radomiu. Następnie ukończyła Diecezjalne Studium Życia Rodziny w Lublinie, a później 5-letnie Studia nad Rodziną w Łomiankach, gdzie uzyskała tytuł magistra nauk o rodzinie w zakresie psychologii rodziny⁶. Ponadto uczestniczyła w zajęciach naukowych w Polskim Stowarzyszeniu Nauczycieli Naturalnego Planowania Rodziny w Warszawie, dzięki czemu mogła utworzyć w 2002 r. w Radomiu Oddział Polskiego Stowarzyszenia z siedzibą w Diecezjalnym Ośrodku Duszpasterstwa Rodzin. Została pierwszym prezesem tego Oddziału. Dzięki temu wszystkie doradczynie i doradcy życia rodzinnego, pracujący w Katolickich Poradniach Rodziny na terenie Diecezji Radomskiej, posiadają dyplom nauczyciela metod rozpoznawania płodności⁷.

Dokształcanie pracowników poradnictwa rodzinnego miało miejsce na różnych kursach, szkoleniach, czy zjazdach. Np. w 2001 r. odbyło się w Warszawie spotkanie z Amerykaninem Jose McDowellem zorganizowane przez Ministerstwo Edukacji Narodowej i Polskie Stowarzyszenie Nauczycieli i Wychowawców. Wiodący temat spotkania to *Wychowanie do miłości*. Radomskie Duszpasterstwo Rodzin reprezentowało w tym spotkaniu 13 osób.

⁶ Małgorzata Górka, *Akceptacja przez młodzież klas maturalnych zasad moralnych zawartych w encyklice „Evangelium Vita” papieża Jana Pawła II*, Łomianki 1998.

⁷ Jest to duże osiągnięcie, bo nie tylko osoby pracujące w poradnictwie zdobyły Dyplom Nauczyciela Naturalnego Planowania Rodziny (dalej jako: NPR), ale 9 spośród nich osiągnęło Dyplom Instruktora tego Stowarzyszenia. Warto tu dodać, że nie wszystkie diecezje w Polsce posiadają tak przygotowane do pracy doradczynie parafialne.

a) Metoda Rötzera (wielowskażnikowa)

W 2003 r. w Radomiu przeprowadzono szkolenie, które zwykle nazywa się Kursem Metody Rötzera (metoda wielowskażnikowa)⁸. Po trzech miesiącach szkolenia 11 osób ukończyło kurs, a wśród nich pracownicy duszpasterstwa rodzin, pielęgniarki, a także członkowie Domowego Kościoła.

b) Naprotechnologia

Poradnictwo rodzinne w diecezji otrzymało duże wsparcie w naprotechnologii, czyli w metodzie naturalnej prokreacji⁹, która oparta jest głównie na naturalnych sposobach planowania rodziny. Metoda ta jest zgodna z nauczaniem Kościoła katolickiego. Na terenie diecezji pracuje lekarz ginekolog, specjalizujący się w popularyzowaniu tej metody, a dwie doradczynie parafialne, które zdobyły tytuł Instruktoerek Modelu Creigh-
tona, współpracują z nim. Dzięki temu w trudnych przypadkach niosą pomoc małżonkom w leczeniu niepłodności.

Równoległe z doszktałaniem kadry, duszpasterstwo rodzin prowadziło formację religijno-moralną i duchową pracowników poradnictwa rodzinnego.

2. Formacja pracowników duszpasterstwa i poradnictwa rodzinnego

Celem formacji duchowej było pogłębianie życia religijnego wśród osób pracujących, jak również w ich rodzinach. Formacja przybierała róż-

⁸ Josef Rötzer – austriacki lekarz, twórca naturalnej metody regulacji poczęć, zwanej metodą Rötzera. Wstępną teorię ogłosił w połowie lat 60. XX wieku. Za głoszenie swych poglądów, zgodnych z nauczaniem Kościoła katolickiego i propagowaniem metody wśród lekarzy, został pod koniec lat 60. wykluczony z ich grona pod względem naukowym i towarzyskim. Jednak nadal prowadził swoje badania. W 1986 r. założył Instytut Naturalnej Regulacji Jednak nadal prowadził swoje badania. W 1986 r. założył Instytut Naturalnej Regulacji Poczęć (skrót niemiecki INER). Z czasem otwarto jego filie, m.in. w Polsce. Swoją metodę, nazywaną w Polsce metodą Rötzera, sformułował ostatecznie w roku 1979, po 28 latach badań.

⁹ Termin naprotechnologia wywodzi się od słów Natural Procreative Technology. Jest to metoda diagnostyki i leczenia niepłodności. Została opracowana w 1991 r. Jej twórcą jest prof. Thomas W. Hilgers z USA. Polega ona na obserwacji kobiecego organizmu w oparciu o Model Creigh-
tona, diagnostyce polegającej na laparoskopii „bliskiego kontaktu” i ewentualnych operacjach naprawczych. Ta metoda nie ma nic wspólnego ze sztucznym zapłodnieniem *in vitro*.

ne formy. Ze względów organizacyjnych, ale i w celu doskonalszego poznania swoich zadań, ważną rolę odgrywały spotkania całej wspólnoty diecezjalnego duszpasterstwa rodzin, a zwłaszcza świeckich katolików. W tym celu, na początku duszpasterskiego roku pracy – najczęściej we wrześniu odbywał się zjazd wszystkich doradczyń i doradców życia rodzinnego. Drugi zjazd miał miejsce na zakończenie roku pracy. Podczas pierwszego ustalano założenia i program pracy na cały rok. Na drugim dokonywano oceny minionego roku. Najważniejszym punktem spotkań była Msza św. Na takich zjazdach podejmowane były tematy wiążące się z pracą duszpasterstwa rodzin.

Ponadto w ciągu roku organizowano dwa spotkania w mniejszych grupach – w rejonach, gdzie był czas na modlitwę, referowany był jakiś konkretny temat i omawiano problemy bieżące związane z duszpasterstwem rodzin. Wszystkie te spotkania pełniły rolę integracyjną grupy, a wymiana doświadczeń pomagała wszystkim w pracy poradnianej.

a) Rekolekcje

Wielkie znaczenie dla pracowników poradnictwa, jak i ich współmałżonków miały rekolekcje. Najczęściej ich miejscem były sanktuaria na terenie diecezji lub domy rekolekcyjne, a wśród nich: Turno k/ Białobrzegów Radomskich, Czarna k/ Końskich i Ostra Brama w Skarżysku – Kamiennej. Frekwencja na rekolekcjach była wysoka, co świadczy o wartości życia duchowego w pracy apostołskiej. W jednym roku na 110 osób zaangażowanych w poradnictwie, na rekolekcje przybyło 90 doradczyń i doradców, dlatego niekiedy organizowano rekolekcje dwa razy w roku, aby ułatwić udział w tych formacyjnych spotkaniach.

b) Rekolekcje w drodze

Bardzo wcześnie narodził się pomysł organizowania pielgrzymek do sanktuariów najpierw w diecezji, później na terenie Polski, a nawet do miejsc świętych w Europie. Nazwano je rekolekcjami w drodze. Świadectwa uczestników tych rekolekcji pokazują, jaką wartość dla pogłębienia życia religijnego mają te pielgrzymki. Dodatkową wartością rekolekcji

w drodze było i to, że uczestnicy czuli się coraz bardziej wspólnotą, co z kolei mobilizowało ich do pracy apostołskiej.

c) Spotkania opłatkowe

Od samego początku podtrzymywano tradycję organizowania spotkań opłatkowych. Świadczy to, jak głęboko zakorzenione są tradycje związane z uroczystością Bożego Narodzenia w życiu rodzinnym. Dlatego obok wątku religijnego i formacyjnego były uwzględniane tradycje rodzinne. Niekiedy, dla niektórych, były to wskazania – jak przeżywać święta w gronie rodzinnym. Diecezjalne spotkanie opłatkowe było przeżywane centralnie, tzn. jedno dla całej diecezji, a niekiedy w rejonach, aby ułatwić uczestnictwo w uroczystości wszystkim, zwłaszcza przy większych odległościach, czy z racji na warunki atmosferyczne w okresie zimowym. A poza tym na spotkaniach w mniejszych grupach uczestnicy mogli głębiej przeżywać tajemnice wiary oraz doceniać tradycje lokalne. Dało się zauważyć, że i te spotkania wносиły wiele przeżyć i pogłębiały więzy wspólnototwórcze.

d) Adoracje w kościele oo. Bernardynów w Radomiu

Należy przywołać jeszcze jedną formę spotkań formacyjnych i być może jedną z najważniejszych. W 1994 r. duszpasterstwo rodzin podjęło inicjatywę, aby w kościele oo. Bernardynów w Radomiu w pierwsze czwartki miesiąca pracownicy tegoż duszpasterstwa uczestniczyli i prowadzili adorację Najświętszego Sakramentu. Pracownicy – mieszkańcy miasta Radomia i pobliskich okolic z wielkim zaangażowaniem podjęli tę praktykę modlitwy adoracyjnej.

Po takim przygotowaniu i formacji duszpasterstwo rodzin układało pracę niesienia pomocy rodzinom, poczynając od przygotowania młodego pokolenia do życia małżeńsko-rodzinnego.

3. Formy działalności duszpasterstwa rodzin

Po drugiej wojnie światowej władze komunistyczne skierowały bardzo silne ataki na Kościół katolicki w Polsce. W zasięgu laicyzacji sterowanej administracyjnie znalazły się również małżeństwo i rodzina. Usiłowano

narzucić świecki charakter tej wspólnoty, m.in. przez wprowadzenie ślubów cywilnych i rozwodów. W 1956 r. Sejm PRL uchwalił ustawę o dopuszczalności przerywania ciąży. Kościół w Polsce, przeciwstawiając się tej fali ateizacji, postanowił bronić świętości małżeństwa i rodziny. W tym celu, czerpiąc inspiracje z nauki Soboru Watykańskiego II oraz papieża Pawła VI i Jana Pawła II, wytyczył kierunki pracy w służbie rodzinie, poczynając od przygotowania młodzieży do życia małżeńskiego.

a) Przygotowanie do małżeństwa

Episkopat Polski po zakończeniu Soboru Watykańskiego II opracował trzy Instrukcje o przygotowaniu do małżeństwa¹⁰, a później wydał jeszcze *Dyrektorium Duszpasterstwa Rodzin*¹¹. Te dokumenty były podstawą duszpasterstwa młodzieży przygotowującej się do małżeństwa.

W diecezji radomskiej od początku był realizowany ogólnopolski program przygotowania młodzieży do małżeństwa, a więc: przygotowanie dalsze, bliższe i bezpośrednie. *Dyrektorium Duszpasterstwa Rodzin* (DDR) uściślało tradycyjny podział na te trzy etapy. Przygotowanie dalsze odbywało się w rodzinie, w szkole i podczas katechizacji. Przygotowanie bliższe dotyczyło młodzieży ponadgimnazjalnej. Był to w pewnym sensie rodzaj katechumenatu przed narzeczeństwem i przed zawarciem małżeństwa¹². W program tego przygotowania wchodziła roczna katechizacja przedmałżeńska i wyjątkowo skrócona katechizacja (DDR 25-26). Trzecim etapem przygotowania do małżeństwa było przygotowanie bezpośrednie. Były to katechezy przedślubne (DDR 30).

Nie lekceważąc pierwszego i drugiego etapu przygotowania do małżeństwa, Duszpasterstwo Rodzin Diecezji Radomskiej położyło szczególny nacisk i rozbudowało trzeci etap, czyli objęło stałą, ale szczególną troską

¹⁰ *Pierwsza Instrukcja Episkopatu Polski dla duchowieństwa o przygotowaniu wiernych do sakramentu małżeństwa i o duszpasterstwie rodzin* (12 lutego 1969); *Druga Instrukcja Episkopatu Polski dotycząca przygotowania do małżeństwa i życia rodzinnego oraz wprowadzenia nowego obrzędu sakramentu małżeństwa* (12 marca 1975); *Instrukcja (III) Episkopatu Polski o przygotowaniu do zawarcia małżeństwa w Kościele katolickim* (5.09.1986; zatwierdzona przez Stolicę Apostolską 17 stycznia 1987).

¹¹ Konferencja Episkopatu Polski, *Dyrektorium duszpasterstwa rodzin* (1 maja 2003).

¹² *Dyrektorium duszpasterstwa rodzin* (dalej jako: DDR) nr 24.

narzeczonych, aby jak najlepiej przygotowali się do zawarcia sakramentu małżeństwa. W tym celu Wydział Duszpasterstwa Rodzin opracował własny program: *Droga do szczęśliwego małżeństwa. Katechezy dla narzeczonych*¹³. Obejmuje on 10 spotkań formacyjnych, prowadzonych przez duszpasterzy, doradców życia rodzinnego, psychologów, prawników, lekarzy i doświadczone pary małżeńskie. Ponadto w ramach tego przygotowania narzeczeni uczestniczyli w trzech spotkaniach w parafialnej poradni rodzinnej. Całość tego programu przygotowania do małżeństwa wieńczył dzień skupienia dla narzeczonych w jednym z sanktuariów maryjnych diecezji radomskiej. Jest to program nowatorski ciągle doskonalony przez Wydział Duszpasterstwa Rodzin. W tym celu są prowadzone cykliczne spotkania z dekanalnymi duszpasterzami rodzin, parafialnymi doradczyniami i doradcami życia rodzinnego¹⁴.

Podjęto również próbę przygotowania do małżeństwa młodzieży akademickiej. W roku 2003 zorganizowano w Radomiu Kurs Przedmałżeński dla Studentów, który obejmował 5 spotkań. Kurs ukończyło 56 osób.

Inną formą przygotowania do życia w rodzinie były sesje dla młodzieży organizowane w Ośrodku Kultury i Sztuki „Resursa Obywatelska” w Radomiu. Jedną z nich miała miejsce 23 stycznia 2008 r. Temat dla młodzieży był interesujący: *Rodzina – Dom na skale*. Wśród wygłoszonych wykładów znalazły się:

1. *Rodzina w mediach i w polityce – szanse i zagrożenia*, dr Marek Jurek, Marszałek Sejmu, RP V kadencji.

¹³ Program składa się z trzech części: 1. Duszpasterstwo Rodzin Diecezji Radomskiej, *Droga do szczęśliwego małżeństwa. Katechezy dla narzeczonych*, Radom 2017; 2. *Droga do szczęśliwego małżeństwa. Katechizm dla narzeczonych*, Radom 2017; 3. *Droga do szczęśliwego małżeństwa. Notatnik dla narzeczonych*, Radom 2017.

¹⁴ Program firmuje Wydział Duszpasterstwa Rodzin Diecezji Radomskiej, a jest on opracowany przez ks. Sławomira Adamczyka – Diecezjalnego Duszpasterza Rodzin i mgr Małgorzatę Górka – Diecezjalną Doradczyni Poradnictwa Rodzinnego. Obydwoje są doskonale przygotowani do stworzenia takiego programu, zarówno Instruktor, jak i Duszpasterz. Ks. Sławomir Adamczyk doktoryzował się na KUL-u. Jego praca doktorska *Przygotowanie do małżeństwa w warunkach Kościoła w Polsce*, Sandomierz 2001, była przygotowaniem do stworzenia takiego podręcznika – programu dla narzeczonych.

2. *Sytuacja demograficzna w Polsce*, dr Lucyna Wiśniewska, lekarz, Poseł na Sejm, RP V kadencji.
3. *Zapłodnienie „in vitro”*, mgr Małgorzata Górka, Diecezjalna Doradczyni Życia Rodzinnego.

Po referatach uczniowie X Liceum Ogólnokształcącego im. Stanisława Konarskiego w Radomiu przygotowali multimedialny występ zatytułowany: *Przyszedłem na świat w rodzinie*¹⁵. Konferencje o małżeństwie i rodzinie, i nie tylko, odbywały się wielokrotnie. Zawsze zapraszano prelegentów różnych specjalizacji i dyscyplin naukowych.

b) Obrona życia – najważniejszym zadaniem duszpasterstwa rodzin

W programie przygotowania do małżeństwa znalazły się najważniejsze zagadnienia, które później, po ślubie, powinny być fundamentem do stworzenia nierozzerwalnego małżeństwa. Są to wiara, życie religijne, rozwój miłości, a przede wszystkim godność i nienaruszalność życia ludzkiego od poczęcia do naturalnej śmierci. Życie jest święte, jest darem Boga, a w życiu doczesnym należy do największych wartości. Stwierdzamy jednak, że na naszych oczach toczy się dramatyczna walka o życie dziecka. Stąd duszpasterstwo rodzin na czele swoich zadań postawiło właśnie obronę życia w ogóle, a życie dziecka nienarodzonego na pierwszym miejscu.

c) Pomnik Maryi-Matki Życia

Na początku swojej działalności w nowej diecezji duszpasterstwo rodzin wzniosło pomnik ku czci Maryi-Matki Życia, który stał się symbolem ku przypominaniu pokoleniom, jak wielką wartością jest życie. Lokalizacja figury też nie jest przypadkowa, bo obok kościoła Świętej Trójcy, w bezpośrednim sąsiedztwie kurii diecezjalnej, a tym samym Wydziału Duszpasterstwa Rodzin¹⁶. Warto nadmienić, że Towarzystwo Obrony

¹⁵ Z. Münnich, *Potem im błogosławił... Dzieje Duszpasterstwa Rodzin w Diecezjach: Sandomierskiej i Radomskiej w latach 1956-2000*, Sandomierz 2010, s. 315-316.

¹⁶ Gmach kurii, to najpierw klasztor oo. Jezuitów, po kasacie zakonu zamieniony na więzienie. Pod koniec XX wieku, w okresie transformacji zwrócony Kościołowi, a obecnie służy diecezji radomskiej.

Nienarodzonych i ks. biskup Edward Materski – pierwszy ordynariusz diecezji radomskiej przy współudziale Poradnictwa Rodzinnego ufundowali tę figurę, która ma symboliczne znaczenie dla pracy Diecezjalnego Duszpasterstwa Rodzin. Wymowę tego pomnika opiewa napis na głazie: „Pamięci Dzieci Nienarodzonych. Pomnik Maryi-Matki Życia”¹⁷. Przy tej figurze często gromadzili się obrońcy życia, aby przeproszać Boga za grzechy dzieciobójstwa, modlić się za matki i rodziny, których dzieci narodzić się nie mogły. Duszpasterstwo rodzin w swojej pracy czerpało natchnienie u Maryi-Matki Życia. Podejmowało różne inicjatywy, aby ratować życie dzieci nienarodzonych. Jedną z nich był Dzień Świętości Życia.

d) Dzień Świętości Życia

Episkopat Polski w 1998 r. ustanowił Dzień Świętości Życia. Inicjatywa biskupów była odpowiedzią na wezwanie Jana Pawła II¹⁸. Dzień Świętości Życia był obchodzony 25 marca w uroczystość Zwiastowania Pańskiego. Był to dzień modlitwy i wynagradzania za dzieci, które się nie narodziły.

W ramach obchodów Dnia Świętości Życia krzewione było Dzieło Duchowej Adopcji Dziecka Poczętego¹⁹. Jak pozytywnie przyjęto tę formę pomocy dla rodzin, niech świadczy i to, że w Księdze Życia, prowadzonej przez Wydział Duszpasterstwa Rodzin, widnieje ponad 7 tysięcy nazwisk włączonych w to Dzieło. W roku 2017 do księgi wpisano 700 osób.

¹⁷ Autorką pomnika jest łódzka artystka Krystyna Soldyga-Solska. Uroczystego odsłonięcia i poświęcenia pomnika dokonał ks. kardynał Franciszek Macharski 8 grudnia 1997 r.

¹⁸ „Proponuję..., aby corocznie w każdym kraju obchodzono Dzień Życia, podobnie jak dzieje się to już z inicjatywy niektórych Konferencji Episkopatów. Trzeba, aby dzień ten był przygotowany i obchodzony przy czynnym udziale wszystkich członków Kościoła lokalnego. Jego podstawowym celem jest budzenie w sumieniach, w rodzinach, w Kościele i w społeczeństwie świeckim wrażliwości na sens i wartość życia w każdym momencie i w każdej kondycji”, Jan Paweł II, Enc. *Evangelium vitae*, (25 marca 1995 r).

¹⁹ W odróżnieniu od adopcji prawnej jest to dzieło anonimowej modlitwy w intencji dziecka poczętego. Osoba, która podejmowała tę modlitwę za nieznaną jej dziecko, a znane tylko Bogu, przez 9 miesięcy codziennie modliła się za nie i za jej matkę, aby się w zdrowiu rozwijało i szczęśliwie się urodziło.

e) Dzień Dziecka Utraconego

Święto Dnia Dziecka Utraconego obchodzi się w Ameryce i w Europie Zachodniej od lat osiemdziesiątych ubiegłego wieku. w Polsce natomiast oWicjalnie od 2005 r. zaś w Diecezji Radomskiej od 2011 r. Wydział Duszpasterstwa Rodzin w Radomiu organizował ten Dzień 15 października. Celem takiego Dnia było upamiętnianie przedwcześnie zmarłych dzieci i zwrócenie uwagi na problemy dotyczące ich rodziców i bliskich. Chodziło o rodziny, które utraciły dziecko w wyniku poronienia bądź śmierci po porodzie, ponieważ dla tych rodziców była to ogromna strata i bolesne przeżycie, dzień ten natomiast był wsparciem poprzez modlitwę zarówno za nich , jak i ich dziecko. Początkowo organizowano taki Dzień w Radomiu w parafii Świętej Rodziny, a później i w Ostrej Bramie w Skarżysku-Kamiennej²⁰.

f) Okno Życia

Poszukiwano coraz to nowych dróg ratowania dzieci nienarodzonych. Jedną z nich, bodajże najmłodszą, było otwieranie Okna Życia. Pierwsze Okno Życia zostało otwarte w Krakowie w Domu Samotnej Matki 19 marca 2006 r.²¹. W Radomiu Caritas Diecezji otworzył Okno Życia 1 czerwca 2009 r. Powodem powstawania Okien Życia były informacje o martwych noworodkach znalezionych na parkingach, w parku, na śmietniku. Okno Życia jest to miejsce, gdzie matka, a niekiedy obydwójce rodzice zostawiają swoje dziecko, gdy nie są w stanie go przyjąć.

²⁰ Program Dnia Dziecka Utraconego przedstawiał się następująco: Msza św. w kościele Świętej Rodziny w Radomiu. Następnie pod Pomnikiem Maryi-Matki Życia modlitwa różańcowa przy zapalonych świecach w intencji tych dzieci i ich rodzin. Natomiast w Skarżysku-Kamiennej w Sanktuarium Matki Bożej Miłosierdzia była sprawowana Msza św., a po niej uczestnicy udawali się na cmentarz, gdzie przy Grobie Dziecka Utraconego odprawiano modlitwy.

²¹ Kiedy zbliżała się pierwsza rocznica śmierci Jana Pawła II, Caritas Archidiecezji Krakowskiej wraz z Wydziałem Duszpasterstwa Rodzin Kurii Metropolitalnej postanowiły uczcić go, tworząc w powstałym z jego inicjatywy Domu Samotnej Matki bezpieczne miejsce, gdzie zdesperowana, ukrywająca ciężę matka, która wcześniej nie zwróciła się o pomoc, mogłaby pozostawić dziecko. Obecnie w całym kraju jest 58 Okien Życia. Wiele z nich znajduje się pod opieką Caritas diecezjalnych. Znalazło się w nich do tej pory 90 dzieci.

g) Katolicki Ośrodek Adopcyjny

Obok ośrodków adopcyjnych prawnych, często zwanych cywilnymi, powstają Katolickie Ośrodki Adopcyjne. Tym problemem zajmuje się głównie Caritas diecezjalna. Często Katolickie Ośrodki Adopcyjne ściśle współpracują z duszpasterstwem rodzin, gdyż obydwie te instytucje kościelne służą ochronie życia i rodziny.

W Radomiu Katolicki Ośrodek Adopcyjny został powołany przez ks. biskupa Jana Chrapka 8 września 2001 r. i należy do kompetencji Diecezjalnej Caritas. Podstawową ideą działania Ośrodka jest wspieranie naturalnego prawa dziecka do godnego życia i posiadania rodziny w oparciu o zasady wychowania chrześcijańskiego.

h) Marsz dla Życia i Rodziny

Troska o rodzinę była prowadzona w diecezji na wielu płaszczyznach. Ważną rolę spełniał Marsz dla Życia i Rodziny. Pierwszy Marsz w Polsce miał miejsce w Warszawie 4 czerwca 2006 r. Uczestniczyło w nim ponad 2 tysiące osób. W Radomiu natomiast Marsz po raz pierwszy odbył się w 2012 r. Ten i następne Marsze dla Życia i Rodziny były organizowane dla podkreślenia wartości życia ludzkiego od momentu poczęcia do naturalnej śmierci. Miały one także akcentować znaczenie rodziny opartej na sakramencie małżeństwa kobiety i mężczyzny, bo tylko taka rodzina jest otwarta na przyjęcie i wychowanie dzieci. Każdy marsz miał przede wszystkim charakter modlitewny. Rozpoczynał się Mszą św. koncelebrowaną przez kapłanów z radomskich parafii w kościele p.w. św. Jana Chrzciciela pod przewodnictwem ks. biskupa Henryka Tomasika. Po Eucharystii uczestnicy marszu szli ulicami Radomia do placu przed Urzędem Miasta, odmawiając różaniec. Była odprawiana również Droga Krzyżowa. W organizowanie marszu angażowało się wiele organizacji, stowarzyszeń i instytucji, a liczba ich niekiedy dochodziła do 14. Włączali się również przedstawiciele władz miasta i parlamentarzysty. Uczestniczyło wiele pełnych rodzin, a więc dzieci, młodzież, która pieśniami i piosenkami ubogacała uroczystość. Przy okazji marszu organizowane były konkursy plastyczne i literackie, promujące wartość rodziny, a na zakończenie wręczano

pamiątkowe dyplomy i nagrody rzeczowe ufundowane przez wielu radomskich sponsorów. Początkowo w Marszu uczestniczyło ok. 200-300 osób. Z każdym rokiem frekwencja wzrastała do dwóch tysięcy osób. W ostatnim roku w marszu wzięło udział trzy tysiące ludzi.

Nieco inny charakter miał marsz organizowany w Dniu Świętości Życia (25 marca). Rozpoczął się przy katedrze radomskiej, a kończył się przed kościołem oo. Bernardynów. Był to milczący Marsz dla Życia. Celem, jaki stawiali sobie organizatorzy, było wynagradzanie za grzechy przeciwko życiu oraz duchowe wsparcie dla osób uwikłanych dramatem aborcji. Kładziono także akcenty na świętość życia od poczęcia do naturalnej śmierci. Na zakończenie w kościele oo. Bernardynów odprawiana była Droga Krzyżowa o godz. 18 w intencji poszanowania życia ludzkiego, a po niej Msza św., podczas której podejmowano dzieło Duchowej Adopcji Dziecka Poczętego. Na zakończenie uczestnicy tej uroczystości udawali się w procesji pod Pomnik Maryi-Matki Życia (przy kościele oo. Jezuitów). W tym marszu brało udział ok. 200 osób.

i) Diecezjalna Rada do spraw Rodziny

Duszpasterstwo Rodzin Diecezji Radomskiej dostrzegało coraz to większe zagrożenia małżeństwa i rodziny, ale z drugiej strony pojawiali się nowi ludzie, często nawet w zorganizowanych wspólnotach, aby ratować dobro, jakie tkwi w rodzinie. W ten sposób powstała wokół osoby Księdza Biskupa Diecezjalna Rada d.s. Rodziny. Do tej rady włączyły się ruchy i grupy prorodzinne. Wśród nich znalazły się m.in. Polska Federacja Ruchów Obrony Życia, Domowy Kościół, Ruch Rodzin Nazaretańskich, Towarzystwo Obrony Nienarodzonych, Stowarzyszenie Rodzin Katolickich, Podyplomowe Studium Wychowania do Życia w Rodzinie na Wydziale Teologicznym UKSW w Radomiu. Dzięki temu wielkie uroczystości promujące życie i rodzinę stawały się wielkim świętowaniem.

4. Nowe drogi Duszpasterstwa Rodzin Diecezji Radomskiej

Duszpasterstwo Rodzin od chwili powstania Diecezji Radomskiej podjęło pracę według wypracowanych już programów w Polsce. Nie uległo

jednak stagnacji, lecz poszukiwało nowych form nie tylko w przygotowaniu do małżeństwa, ale również starało się nieść pomoc młodzieży w rozwiązywaniu ich problemów. Sięgało do różnych form komunikacji. Dostrzegano zagrożenia i konflikty międzypokoleniowe, jak i małżeńsko-rodzinne. W tym celu wykorzystywano środki społecznego przekazu, jak i najnowsze osiągnięcia nauk o rodzinie. Nie obce były duszpasterstwu rodzin warunki materialne małżeństw i rodzin. W program pracy duszpasterstwa rodzin wpisywały się: psychologia, nauka społeczna Kościoła, medycyna, i wiele innych gałęzi wiedzy o człowieku i rodzinie oraz środki społecznego przekazu.

a) Media

Już w 1993 r. Duszpasterstwo Rodzin nawiązało ścisłą współpracę z tygodnikiem AVE, który zaczął ukazywać się w 1992 r. i z tygodnikiem „Gość Niedzielny”²². Niemal od początku duszpasterstwo rodzin współpracowało również z Radiem Plus, włączając się z programem prorodzinnym. Pracownicy poradnictwa rodzinnego prowadzili 15-minutowe audycje na falach diecezjalnego radia AVE na temat młodzieży i rodziny oraz obrony życia nie-narodzonych. Audycja była emitowana początkowo dwa, a później trzy razy w tygodniu²³. Wykorzystanie tej drogi z pewnością przyczyniło się do pogłębienia życia religijnego w rodzinach, jak i poszerzenia wiedzy religijnej, i społecznej w diecezji.

b) Telefon Zaufania – „Linia Braterskich Serc”

Na terenie Polski istnieją Telefony Zaufania i wszędzie są oblegane, bo współcześnie coraz więcej ludzi szuka pomocy w rozwiązywaniu trudności życiowych. Taki telefon został uruchomiony także w Radomiu. Powstał z inicjatywy biskupa Jana Chrapka. Opiekę nad Telefonem przekazał on instytucji Caritas Diecezji Radomskiej, która zainicjowała swoją działalność 25 kwietnia 2000 r. Podstawowym celem działania Telefonu

²² Pierwszy numer gazety AVE ukazał się w Boże Narodzenie 1992 r., a w roku 2006 AVE weszło w strukturę „Gościa Niedzielnego”.

²³ Z. Münnich, *Potem im błogosławił...*, dz. cyt., s. 227-228.

Zaufania było niesienie pomocy ludziom cierpiącym, dotkniętym życiowymi dramataми, przeżywającym trudności w życiu osobistym, rodzinnym i społecznym. Do posługi w Telefonie Zaufania zaproszono środowiska kościelne i pozakościelne: duszpasterze, poradnictwo rodzinne, pedagodzy i katecheci, psychologzy i terapeuci, prawnicy i policjanci, a także osoby reprezentujące grupy Anonimowych Alkoholików, AL-Anon, Kluby Abstynenta oraz Katolicki Ruch Antynarkotyczny KARAN. Wszyscy pełniący dyżury w „Linii Braterskich Serc” pracowali jako wolontariusze. Odpowiedzialnymi telefonu zostali: ks. Marek Dziewiecki jako dyrektor i ks. Hubert Czuma – sekretarz. Logo Telefonu Zaufania „Linia Braterskich Serc” opracował ks. biskup Jan Chrapek²⁴.

Telefon Zaufania był czynny codziennie od poniedziałku do piątku w godz. 18-22. Z reguły w środę dyżur pełnili przedstawiciele poradnictwa rodzinnego w składzie: 2 osoby z poradnictwa rodzinnego, a jedna z dziedziny uzależnień. Warto zauważyć, że wszyscy pracujący w Telefonie „Linia Braterskich Serc” uczestniczyli w spotkaniach formacyjnych, które miały miejsce raz w miesiącu. Telefon Zaufania cieszył się wielką popularnością, o czym twierdzili sami pracownicy, jak i ci, którzy korzystali z niego. Rocznie telefonowało ok. 4 tysiące osób²⁵.

c) Specjalistyczna Poradnia Rodzinna – „Domowe Ognisko”

Ważnym wydarzeniem duszpasterstwa rodzin było utworzenie Specjalistycznej Poradni Rodzinnej „Domowe Ognisko”. Poradnię powołał do istnienia i otworzył ks. biskup Zygmunt Zimowski 14 grudnia 2007 r. Poradnia była czynna przy Kurii Diecezjalnej w Radomiu (ul. Malczewskiego 1). Jest to poradnia wieloaspektowa, bo zakres udzielanych porad

²⁴ Treść logo: Na czerwonym okrągłym tle zamieszczony został rysunek przedstawiający trzy połączone serca. Symbolika logo jest bardzo głęboka. Pierwsze serce symbolizuje tych ludzi, którzy podejmą dyżury „z sercem i chcą sercem odpowiadać” Drugie serce symbolizuje tych, którzy będą dzwonić do biura „z sercem, które potrzebuje pomocy i wsparcia” Trzecie serce natomiast symbolizuje te osoby, które modlą się za dzieło „Linii Braterskich Serc”. Są to między innymi: siostry klaryski ze Skaryszewa, alumni radomskiego seminarium duchownego i kółka różańcowe.

²⁵ Z zapisów archiwalnych wynika, że w sumie (od początku) było 33300 rozmów. W Telefonie zaufania pracuje 111 osób.

jest bardzo szeroki. Dyżury w poradni pełnią: duszpasterz rodzin, psycholog, prawnicy (duszpasterz i świecki), doradca życia rodzinnego i pedagog. Jak bardzo jest potrzebna taka poradnia, niech świadczy ilość udzielanych porad: ok. 700 rocznie, ponadto prowadzonych jest ok. 50 porad terapii małżeńskich, 20 rodzinnych i indywidualnych. Należy podkreślić fakt, że poradnia jest finansowana przez Gminę Miasta Radom. Taka współpraca Kościoła i Samorządu może być wzorem dla każdej diecezji.

d) Jubileusze małżeńskie

Nasilająca się fala rozwodów skłoniła Wydział Duszpasterstwa Rodzin Diecezji Radomskiej do ukazywania i akcentowania piękna, i wartości małżeństw wiernych Bogu, rodzinie, Kościołowi i Ojczyźnie. W tym celu dopracowano program przeżywania jubileuszy małżeńskich, czyli 25 i 50 lat wspólnego życia. Dlatego od 2007 r. zapoczątkowano, wspólne przeżycie jubileuszy małżeńskich dla całej diecezji. Na miejsce spotkania jubilatów wybrano Sanktuarium Matki Bożej Miłosierdzia w Ostrej Bramie w Skarżysku-Kamiennej. Pomysł okazał się bardzo dobry, o czym świadczą świadectwa jubilatów, jak również ich rodzin. Wiele małżeństw ze wzruszeniem opowiadało o drodze swojego życia, którą przeszli wspólnie. Te świadectwa są potwierdzeniem, że Pan Bóg prowadzi małżonków, jeżeli oni naprawdę zaproszą Go do swojego życia. Te świadectwa mogą innym pomóc w przeżywaniu i również pokonywaniu trudności.

e) Stowarzyszenie Rodzin Katolickich Diecezji Radomskiej

Wsparciem dla realizacji programu duszpasterstwa rodzin było utworzenie Stowarzyszenia Rodzin Katolickich Diecezji Radomskiej. Po drugiej wojnie światowej władze komunistyczne zakazały tworzenia organizacji, grup, czy stowarzyszeń katolickich. Dopiero w roku 1989 po zmianie ustawy o zgromadzeniach mogły powstawać katolickie organizacje i stowarzyszenia²⁶. W Radomiu Stowarzyszenie Rodzin Katolickich zostało utworzone 16 czerwca 1995 r. Prezesem został Jerzy Bogdan Kutkowski,

²⁶ Pierwsze Stowarzyszenia Rodzin Katolickich w Polsce powołano w diecezji płockiej, a jego rejestracja w Sądzie Wojewódzkim w Płocku miała miejsce 14 grudnia 1989 r.

a asystentem kościelnym ks. Jerzy Banaśkiewicz. Inauguracja działalności Stowarzyszenia miała miejsce 19 września 1995 r. w kościele Świętej Rodziny w Radomiu.

Cele stowarzyszenia zostały zdefiniowane w Statucie. Do najważniejszych należały: troska o realizację w życiu społecznym *Karty Praw Rodziny* ogłoszonej przez Stolicę Apostolską (1983), podejmowanie inicjatyw społecznych, gospodarczych, politycznych oraz takich, które mają na celu wszechstronną pomoc rodzinie, a także praca wychowawcza wśród dzieci i młodzieży. Konkretnie zaś stowarzyszenie miało wspomagać rodziny katolickie w kształtowaniu ich życia wspólnotowego i społecznego oraz w formowaniu postawy apostołskiej. Stowarzyszenie zobowiązało się, że będzie zachęcać rodziny do tworzenia wspólnot w celu obrony i umacniania swych praw. Postanowiło także, że będzie realizować współpracę z parafiami i kurią biskupią w celu pogłębienia formacji duchowej i intelektualnej, organizując konferencje, sympozja i prelekcje.

Pierwszym aktem działalności stowarzyszenia był Protest z dnia 27 września 1995 r. przeciw emisji filmu „Książd”. Protest poparł również Sejmik Województwa Mazowieckiego. Niestety, nie uwzględniono go. To nie zniechęciło członków stowarzyszenia, ale były następne działania. Były również listy i propozycje. 26 sierpnia 1997 r. wystosowano List do biskupa Edwarda Materskiego i Kazimierza Kapery Ministra Zdrowia, późniejszego Prezesa Federacji Polskich Stowarzyszeń Rodzin Katolickich, aby wprowadzać do Parlamentu ludzi, którzy bronią życia. Natomiast 11 października 1997 r. został skierowany List do Parlamentarzystów w sprawie zmiany ustawy z 30 sierpnia 1996 r. o usunięcie z programów szkolnych wychowania seksualnego.

Stowarzyszenie niesło także pomoc dla dotkniętych klęskami żywiołowymi, a wśród nich powodzią. W dniach 25.07-9.08.1997 r. zorganizowało pobyt dla 40 osobowej grupy dzieci z woj. wrocławskiego, z terenów dotkniętych powodzią. Ważną inicjatywą na rzecz rodziny było uruchomienie w latach 1998-1999 świetlicy socjoterapeutycznej w Radomiu dla dzieci i młodzieży. Natomiast w roku 2000 zostały przeprowadzone warsztaty edukacyjne pod hasłem Szkoła Rodziców „Jak mówić do dzieci, żeby

nas słuchały, jak słuchać, żeby dzieci do nas mówiły”. Ponadto na terenie Zespołu Szkół Ogólnokształcących Nr 2 w Radomiu w 2000 r. odbywały się warsztaty dla różnych grup dzieci i młodzieży, które trwały 3 miesiące, gdzie zajęcia prowadziły panie: psycholog i pedagog. Organizowano także Plenery Malarsko-Fotograficzne dla uzdolnionej młodzieży, a także Ogólnopolski Konkurs Wiedzy o Janie Pawle II.

Dla dzieci specjalnej troski, dla dzieci zagrożonych patologią społeczną, dla dzieci osieroconych były urządzane kolonie wakacyjne lub inne formy wypoczynku. Organizację tych form rekreacji realizowano we współpracy z Rządem lub Samorządem. Stowarzyszenie Rodzin Katolickich Diecezji Radomskiej swoją posługą niosło pomoc małżeństwom i rodzinom na różnych płaszczyznach życia, dzięki czemu mogło pomyślnie rozwijać się Duszpasterstwo Rodzin w Diecezji Radomskiej.

Zakończenie

Duszpasterstwo Rodzin diecezji radomskiej od początku swego istnienia otwarte było na trudną sytuację małżeństwa i rodziny. W celu przeciwstawienia się nasilającym zagrożeniom podejmowało działania nowatorskie, aby chronić rodzinę. Obok sprawdzonych metod duszpasterskich w naszej Ojczyźnie, poszukiwano nowych dróg ochrony małżeństwa i rodziny. Podejmowano inicjatywy religijne, społeczne, ale i medialne. Ważnym osiągnięciem Wydziału Duszpasterstwa Rodzin było tworzenie wspólnot i grup modlitewnych, które również stawiały czoło ateizacji i demoralizacji społeczeństwa, a szczególnie dzieci i młodzieży. Ochrona młodego pokolenia – to otwieranie się ku przyszłości. Warto podkreślić, że wydział jest doskonale zorientowany w sytuacji religijno-moralnej i widzi konieczność ustawicznego udoskonalania swojej pracy, celem ratowania rodziny, dlatego kreśli plany swojej działalności na nadchodzące czasy.

W archiwum Wydziału Duszpasterstwa Rodzin można znaleźć w programach na najbliższe lata, a może i jubileusze, konkretne wskazania: „Współczesność i nowe wyzwania. Należy szukać nowych ludzi do stałej pracy w charakterze doradców, psychologów, specjalistów do pracy w poradniach z narzeczonymi i małżonkami. Trzeba także szukać nowych

form pracy z narzeczonymi przygotowującymi się do małżeństwa oraz z młodymi małżeństwami. Potrzebna jest także dobra współpraca z duszpasterzami, którzy bezpośrednio spotykają się z małżeństwami i rodzinami. Trzeba troszczyć się o jak najlepszą współpracę z instytucjami wspierającymi rodziny: Urzędy Miast, ruchy i stowarzyszenia rodzinne”.

Patrząc w przeszłość diecezji, a w niej duszpasterstwa rodzin na przestrzeni 25 lat, należy cieszyć się z osiągnięć i z nadzieją patrzeć w przyszłość.

Streszczenie

Artykuł w sposób chronologiczny przedstawia rozwój działalności Duszpasterstwa Rodzin Diecezji Radomskiej, do którego mocno przyczyniła się formacja intelektualna i duchowa świeckich w pracy na tym szczeblu. Działalność ta została rozwinięta również przez takie formy pracy, jak przygotowanie do małżeństwa, czy obrona życia. Nowymi drogami duszpasterstwa rodzin jest współpraca z mediami, prowadzenie Telefonu Zaufania „Linia Braterskich Serc” oraz pomoc doradcza w Specjalistycznej Poradni Rodzinnej „Domowe Ognisko” Wszystkie podejmowane działania duszpasterskie we współpracy z innymi instytucjami służą ochronie pierwszej i najważniejszej wspólnoty, jaką jest rodzina.

Słowa kluczowe: diecezja, Radom, działalność, rodzina

Title: Family pastoral in diocese Radom - 25 years of activity

Summary

The article presents the development of the activity of the Pastoral Care of the Family in the Diocese of Radom chronologically, to which the intellectual and spiritual formation of lay people to work at this level contributed greatly. This activity was also developed by such forms of work as preparation for marriage or defense of life. The new paths of pastoral care of families are cooperation with the media, running Telephone Helpline “A Line of Brotherly Hearts” and advisory assistance at the Specialist Family Clinic “Heart and Home”. All pastoral activities undertaken in cooperation with other institutions serve to protect the first and most important community which is the family.

Key words: diocese, Radom, activity, family

Wykaz skrótów:

DDR – Dyrektorium Duszpasterstwa Rodzin

FC – Jan Paweł II Adhortacja apostołska *Familiaris consortio*

INER (skrót niemiecki) – Instytut Naturalnej Regulacji Poczęć

NPR – Naturalne Planowanie Rodziny

Bibliografia

1. Adamczyk S., *Przygotowanie do małżeństwa w warunkach Kościoła w Polsce, Praca doktorska*, Sandomierz 2001.

2. *Druga Instrukcja Episkopatu Polski dotycząca przygotowania do małżeństwa i życia rodzinnego oraz wprowadzenia nowego obrzędu sakramentu małżeństwa* (12 marca 1975).
3. Górka M., *Akceptacja przez młodzież klas maturalnych zasad moralnych zawartych w encyklice „Evangelium Vita” papieża Jana Pawła II*, Łomianki 1998.
4. *Instrukcja (III) Episkopatu Polski o przygotowaniu do zawarcia małżeństwa w Kościele katolickim* (5 września 1986; zatwierdzona przez Stolicę Apostolską 17 stycznia 1987).
5. Jan Paweł II, *Bulla Totus Tuus Poloniae populus*, Rzym, 25 marca 1992.
6. Jan Paweł II, *Encyklika Evangelium vitae*, Rzym, 25 marca 1995.
7. Jan Paweł II, *Adhortacja apostolska Familiaris consortio*, Rzym 22 listopada 1981 r.
8. Konferencja Episkopatu Polski, *Dyrektorium duszpasterstwa rodzin* (1 maja 2003).
9. Munnich Z., *Potem im błogosławił... Dzieje Duszpasterstwa Rodzin w Diecezjach: Sandomierskiej i Radomskiej w latach 1956-200*, Sandomierz 2010.
10. *Pierwsza Instrukcja Episkopatu Polski dla duchowieństwa o przygotowaniu wiernych do sakramentu małżeństwa i o duszpasterstwie rodzin* (12 lutego 1969);